אוצר מדרשים — אשרי תמימי דרך

אשרי תמימי דרך

[מדרש תהלים הוצאת רש״ב צד 488]

א) אַשְׁרֵי תְמִימֵי דָרֶךְ הַהֹלְכִים בְּתוֹרַת ה' – זהו שאמר הכתוב יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע (שה"ש ב' י"ד), אמר ר' יהודה הלוי בר שלום בשם ר' יהודה בר סימון, אין כתיב יונה אלא יונתי, ומה יונתי, אמר הקב"ה אצלי הם תמים כיונה, אבל אצל או"ה ערומים כנחשים, לכך נאמר יונתי. אמר הקב"ה, נתתי להם מצות עשה וקבלו עליהן, וכן מצות לא תעשה וקבלו עליהן, ולא פירשתי להן מתן שכרן ולא אמרו לי דבר ועוד כמה מצות, לכך אני קורא אותם יונתי. א"ר הונא בר אבין בשם ר' אחא, כל נסים וגבורות שהקב"ה עושה בעולם הזה בזכות תמימי דרך, שכן כתיב הֲתֵדַע עַל מִפְלְשֵׁי עָב (איוב ל"ז ט"ז), מהו מפלשי עב, אפילו גבורות גשמים במשקל, ואין מפלש אלא משקל, שנאמר פֶּלֶס וּמֹאזְנֵי מִשְׁפָּט (משלי ט"ז י"א), ומה כתיב אחריו? מִפְלְאוֹת תְּמִים דֵּעִים (איוב שם). א"ר יהודה בר סימון שהוא תמים אצל הקב"ה, ודוד מפרש וָאֱהִי תָמִים עִמּוֹ (תהלים י"ח כ"ד), אבל אצל או"ה הן נחשים ועקרבים, כיון שראה דוד כך היאך הם תמים לפני הקב"ה התחיל מקלס, שנאמר אַשְׁרֵי תְמִימֵי דָרֶךְ.

ב') דבר אחר, אשרי תמימי דרך – הה"ד שְׁמָר תָּם וּרְאֵה יָשָׁר (תהלים ל"ז ל"ז), א"ר תנחומא כך לימדו אותנו ר' יהודה הלוי בר שלום ור' פנחס הכהן ורב הונא – שלשתן אמרו ששלש פעמים גוג ומגוג יבואו על ישראל לעתיד לבא, ובשלישית הן באין ועולין לירושלם, והן הולכין ליהודה ומכתיבין בהן שהן גבורים שנאמר וגברתי בה', וכן הוא אומר הִנֵּה אָנֹכִי שָׂם אֶת יְרוּשָׁלַיִם סַף רַעַל (זכריה י"ב ב'), מהו סף רעל? שהוא עתיד להשקות את העמים כוס תרעלה של דם, אין סף רעל אלא כוס דם, שנאמר ולקחתם אגודת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף (שמות י"ב:כ"ב), כיון שהן עולין לשם מה הן עושין? מוסרין לכל אחד ואחד מבני ישראל שני גבורים. למה? כדי שלא יברחו, כיון שגבורי יהודה עולין ומגיעין לירושלם להתפלל בלבם, ואומרים נפול בידם ולא הם בידינו. ולמה מתפללין הם בלבם? שהם מתייראין להשמיע קולם, הה"ד וְאָמְרוּ אַלְפֵי יְהוּדָה בְּלִבָּם (זכריה י"ב ה'), אמר להם הקב"ה, בתמימות באתם – חייכם שהתמימות מעלה עליכם, שנאמר תְּמַת יְשָׁרִים תַּנְחֵם (משלי י"א ג'), באותה שעה הקב"ה נותן להם ליהודה גבורה והם שולפין כלי זיין שלהם, ומכין לאותן האנשים מימינם ומשמאלם והורגין אותם – הוי אַשְׁרֵי תְמִימֵי דָרֶךְ.

ג') דבר אחר, אשרי תמימי דרך – זהו שאמר הכתוב הוֹלֵךְ בָּתֹם יֵלֵךְ בָּטֵחַ וּמְעַקֵּשׁ דְּרָכָיו יִוָּדֵעַ (משלי י' ט') – מי שהוא הולך בתמימות יהא מבושר שהקב"ה מצליח דרכיו, אבל מי שהוא מעקש דרכיו יודע מה שיש בו בשני דרכים מתפרסם בעולם, הוי וּמְעַקֵּשׁ דְּרָכָיו יִוָּדֵעַ. דבר אחר, הולך בתום – זה אברהם, שנאמר התהלך לפני והיה תמים (בראשית י"ז:א'), מה אמר לו הקב"ה לך לך מארצך וממולדתך, ולא השיב דבר להקב"ה לומר לו מה בין נשב כאן מה בין לילך לעיר אחרת, למה שמי שהוא מפנה מבית לבית מיצר, אין צריך לומר מעיר לעיר, ולא עיכב אלא מיד עשה כל מה שאמר לו שנאמר וילך אברם כאשר דבר אליו ה', שמא הפסיד, כשבאו המלכים לא נפלו לפניו, שנאמר ויחלק עליהם לילה, ואף כשאמר לו קח נא את בנך את יחידך (שם כ"ב) היה לו להשיב ולא השיב, לומר אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, הריני מקריבו מהיכן אתה מברכני? – ולא השיבו, אלא מיד עשה כל מה שאמר לו הקב"ה, שנאמר וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו. ואף הקב"ה עשה מה שהבטיחו ואעשך לגוי גדול, וכן עשה לו, ואברהם היו יהיה לגוי גדול, וכן הוא אומר וה' ברך את אברהם בכל (שם כ"ד). ואף משה כך אמר לישראל, מבקשים אתם שיהא הקב"ה עמכם, תפסו תמימות של אברהם, שהתמימות יפה לפני הקב"ה שנאמר תמים תהיה עם ה' אלהיך (דברים י"ח:י"ג), כמו שהוא תמים שנאמר הצור תמים פעלו (שם ל"ב), ותורתו תמימה שנאמר תורת ה' תמימה (תהילים י"ט:ח'), אף דוד פתח וקילס אשרי תמימי דרך, ובסוף אלפא ביתא הוא אומר תעיתי כשה אובד

בקש עבדך. כשם שהשה תמים אף אני בתמימות עשיתי. דבר אחר, למה בסוף המזמורים אמר תעיתי כשה אובד בקש עבדך? אמר ר' יהודה הלוי בר שלום בשם ר' חגי בר אלעזר, בנוהג שבעולם כבש שהוא אובד מן הצאן, וכן שור שהוא אובד מן המרעה מי מבקש את מי, הכבש לרועה או הרועה לכבש? הוי אומר הרועה את הכבש. כך אמר דוד לפני הקב"ה, רבש"ע בקש אותנו ככבש הזה, כמה שאמרת ע"י שמואל הנביא בִּקֵּשׁ ה' לוֹ אִישׁ כִּלְבָבוֹ (שמואל א י"ג:י"ד), בחנני ה' ונסני בתום שעשיתי, תעיתי כשה אובד בקש עבדך שאני תמים כשה, שנאמר שה תמים.

ד') דבר אחר, אשרי תמימי דרך – זה דור המדבר, אמר חזקיהו בר חייא צפה הקב"ה שאין דור אחר יכול לקבל את התורה כאותו הדור וצפנה להם, שנאמר יִצְפֹּון לַיְשָׁרִים תּוּשִׁיָּה (משלי ב':ז'). א"ר ברכיה בשם ר' חנינא בר אבהו, הכתוב והקב"ה מקלסין לאותו הדור, שנאמר זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר (תהלים ק"ה ח'). פשוטים שבדור תדע לך שהיו תמימים, באו לים ואמר להם לירד לים – וירדו, וכן לצאת למדבר – ויצאו, אמר להם לקבל את התורה – וקבלו, ועד שלא אמר להם לקבל אמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד:ז'), אסר להם גיד הנשה ובשר בחלב ואותו ואת בנו – וקבלו עליהם, ולא פירש להם מתן שכרן של מצות ולא השיבו לו דבר, לכך נאמר זכר לעולם בריתו, וכן אשרי תמימי דרך.

ה') דבר אחר, אשרי תמימי דרך – הקב"ה קורא לישראל חסידים צדיקים וישרים ותמימים. חסידים – שנאמר אִסְפוּ לִי חֲסִידָי (תהלים נ' ה'), צדיקים וישרים – לפי שאמרו שירה על הים, שנאמר רננו צדיקים בה' לישרים נאוה תהלה (שם ל"ג), תמימים – אשרי תמימי דרך. ושמא הפסידו ולא זכו לבניהם אחריהם? ת"ל מִתְהַלֵּךְ בְּתֻמּוֹ צַדִּיק אַשְׁרֵי בָנָיו אַחֲרָיו (משלי כ' ז'), ואימתי? אתה מוצא כשנתחייבו ישראל בדורו של ירמיה, אמר הקב"ה לירמיה, לך אמור להם בזכות דור המדבר נהגתי עמכם במדת רחמים, שנאמר הלוך וקראת באזני ירושלם וגו' (ירמיהו ב':ב') אל תאמר [אלו בלבד] אלא כל אדם שילך בתמימות לפני הקב"ה מזכה לו ולבניו, שנאמר מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו, אמר דוד – הואיל וכך הוא התמימות יפה לפני הקב"ה, הריני מזמר עליה אשרי תמימי דרך.

ו') דבר אחר, אשרי תמימי דרך – דור המדבר חסידים היו, וכן היה ר' אליעזר אומר אִסְפוּ לִי חֲסִידָי, ולא קבלו ישראל עליהם את התורה עד שהלאה אותם, שנאמר וַתֶּשֶׁם נְדָבוֹת תָּנִיף אֱלֹהִים נַחֲלָתְךָ וְנִלְאָה אַתָּה כוֹנַנְתָּהּ (תהלים ס"ח י'), הוי אומר הלאה אותם עד שלא נתן להם את התורה. כיצד, מאתים וארבעים מיל הלכו ישראל כשקבלו התורה, שנים עשר מיל לפניהם ושנים עשר מיל לאחריהם על כל דיבור ודיבור, לכך נאמר אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'. בתמימות קבלו את התורה – אמרו להם לא תבשל גדי בחלב אמו (שמות כ"ג:י"ט) ולא אמרו למה לא נבשל, אלא קבלו עליהם. אמר להם כָּל חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וָעֵז לֹא תֹאכֵלוּ (ויקרא ז' כ"ג) ולא אמרו לו למה, אלא קבלו עליהם. ואע"פ שקבלו עליהם לא אמרו מה שכרן ונעשה אותו, לכך אמר אשרי תמימי דרך.

ז') אַשְׁרֵי נֹוצְרֵי עֵדוֹתָיו בְּכָל לֵב יִדְרְשׁוּהוּ, – אם נצרת אותה אני נוצר אותך, וכן אמר שלמה שִׁמְעוּ בָנִים מוּסַר אָב וְהַקְשִׁיב לָדַעַת בִּינָה (משלי ד' א'), וכתיב כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל תַּעֲזֹבוּ (שם ב'), וכתיב וַיֹּרֵנִי וַיֹּאמֶר לִי יִתְמָךְ דְּבָרַי לִבֶּךָ (שם ד'), וכן הוא אומר אַל תַּעַזְבֶהָ וְתִשְׁמְרֶךָ אֱהָבֶהָ וְתִצָּרֶךָ, וכתיב בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ וגו' (שם).

ח') אַף לֹא פָעֲלוּ עַוְלָה בִּדְרָכָיו הָלָכוּ. אַתָּה צִוִּיתָה פִּקֻּדֶיךָ לִשְׁמֹר מְאֹד – בכל מקום צוה הקב"ה את ישראל לשמור את התורה, צוה אותם בתורה ובנביאים ובכתובים, וכן הוא אומר הֲלֹא כָתַבְתִּי לְךָ שָׁלִשִׁים בְּמוֹעֵצוֹת וָדָעַת (משלי כ"ב כ'). לכך נאמר אַתָּה צִוִּיתָה פִּקֻּדֶיךָ לִשְׁמֹר מְאֹד, וכן הוא אומר וְשָׁמַעְתָּ יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת (דברים ו' ג'), וכתיב רק השמר לך ושמור נפשך מאד, מהו השמר לך, אלא אמר להם אם שמרתם את התורה, אני שומר את נפשך. מהו ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך (שם), אם עשית את התורה אני שומר אותך כל ימי חייך, ואימתי עד שתראה בנים ובני בנים תהיה בשלום, וּרְאֵה בָנִים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל (תהלים קכ"ח ו').